

Un periodisme correcte

Suplement del Quadern núm. 173 de CJ - (n. 208) - Abril, 2011
Roger de Llúria, 13, 08010 Barcelona - Tel. 93 317 23 38, fax 93 317 10 94
info@fespinal.com - www.cristianismeijusticia.net

1. Punt de partida

Si fa falta aixecar una bandera de paraules per a definir continguts i intencions, pot servir el vers de José Martí que dona títol a aquest bloc. Seria més precís escriure «els empobrits», ja que no hi ha pobres i rics sinó enriquits i empobrits. Perquè el sistema econòmic criminal que regeix el món en què vivim –l'essència del qual és la distribució desigual– necessita fabricar i escampar ingents quantitats de pobresa per a aconseguir l'enriquiment dels privilegiats. Però serveixi el fantàstic text de Martí per a proclamar amb qui «me la vull jugar».

D'aquesta manera descriu Vicente Romero el seu bloc personal *Con los pobres de la tierra*.¹ Com a periodista, Ro-

mero ha estat testimoni directe dels esdeveniments i conflictes més importants del món de les últimes dècades i els seus reportatges i cròniques a «Informe Semanal» i a «En Portada» de *Televisión Española* han estat una insígnia permanent de professionalitat i de valentia. Aquest reporter és el que s'anomena un periodista de raça. Algú que per fer el que és correcte, ha resultat sovint molest i incòmode.

Si els mitjans de comunicació no fan el que és correcte, la ciutadania no pensa i actua correctament. Fem un exercici ben senzill. Pensem en quin ha estat l'origen de determinades opinions que sostenim amb més o menys convicció. Ha estat un coneixement directe sobre la qüestió? Ha estat una opinió expressada en una conversa amb amics? Ha estat alguna cosa que hem sentit a les notícies o en una de-

terminada tertúlia...? No serà estrany descobrir que sovint opinem partint del que hem vist i sentit en un mitjà de comunicació. De fet quan més allunyada sigui la realitat sobre la qual parlem més possibilitats d'agafar-nos a la visió d'un altre. Si aquest altre, el periodista en aquest cas, és valent i correcte, la nostra opinió o mirada pot tenir l'oportunitat de ser també valenta i correcta.

És tan simple que produeix vertigen. La responsabilitat és tan gran que semblaria que només estan cridats a ser periodistes uns pocs, potser persones que compreguessin el pes d'aquesta responsabilitat. El periodisme és informar; per tant, exerceix el periodisme qui informa, però qui informa correctament? Què és informar correctament?

2. Els perills en el tractament informatiu de la pobresa i l'exclusió social

Una organització que treballa atenent persones en situació d'exclusió social necessita els mitjans de comunicació, però no com a portaveus, sinó com a altaveus d'una realitat que sovint queda massa amagada. Periodisme i exclusió social han de donar-se la mà tenint en compte certs perills.

2.1. Una fragmentació que amaga les causes

Un dels primers perills és el d'una presentació fragmentada que no tingui en compte les causes. Les històries de vida tenen una força enorme a l'hora de tocar aquells aspectes més sensibles del receptor: perdre la casa, haver comès un delictes, estar a la presó, dormir al carrer... Però en aquests relats hi ha forats que acostumen a coincidir amb els aspectes

que fan referència a les causes de caràcter estructural, necessàries per a entendre el relat en la seva totalitat. Ignorant això ens queda un relat que o bé carrega la responsabilitat només en el subjecte o bé en un atzar i un destí marcats per la "mala sort". El relat llavors no "revela" una realitat, sinó que més aviat l'amaga.

Aquest tipus de presentació s'apropa a persones i rostres concrets, però no aprofundeix en la recerca de les causes, com la manca d'habitatge, polítiques penitenciàries inadequades, greus problemes de guetització urbanística, etc.

2.2. Espectacularització

L'anecdòtic esdevé central. Per a ser triades, les històries han de tenir uns determinats ingredients: violència, elements escabrosos, situacions extremes... Aquesta espectacularització obeeix a la lògica del consum, de l'oci i l'entreteniment. La pobresa i l'exclusió acostumen a figurar en les notícies de successos i en programes de caràcter "documental", en els quals se'n destaquen els aspectes més extrems.²

Quantes persones viuen amb pensions que no arriben a 500 € al mes? Actualment un 20% de la població espanyola viu al llindar de la pobresa. A les grans ciutats hi ha persones que no poden permetre's tres àpats el dia. I les persones que viuen soles i que fa mesos que no poden sortir al carrer perquè no tenen ni ascensor ni res que els permeti una correcta accessibilitat? I les persones que viuen al carrer? I les iniciatives de caràcter social i comunitari que sorgeixen per donar resposta a algunes d'aquestes situacions?

Tot això apareix als mitjans de comunicació d'una manera testimonial. No vol dir que no hi sigui, seria injust, però sí que és desproporcionat l'espai que ocupen en relació a aquelles situacions més espec-

taculars. El perill no prové tant d'una situació com d'una tendència. Si la tendència a l'espectacularització ho acaba envaint tot, la visió d'aquestes realitats de pobresa i exclusió es deforma.

2.3. Alienació

Es tracta d'un dels perills més subtils però alhora més preocupants en el tractament informatiu, i un dels que han marcat algunes de les polèmiques més fortes en els darrers mesos.³ L'alienació despulla la persona de les característiques que la fan propera i la situen en un àmbit estrany a la nostra realitat. La persona que dorm a la nostra cantonada pertany a un "altre món", un món que és objecte de curiositat periodística. En lloc d'apropar-nos a una determinada realitat, el programa de televisió o de ràdio ens la fa llunyana. L'altre ja no és l'altre, és només un objecte d'estudi, algú de costums estranys, irracionals i inexplicables. Per descomptat aquí no tan sols desapareixen els elements estructurals que porten a aquesta situació, sinó que fins i tot desapareix el relat de vida. La persona pobra, sense llar, l'indigent... és algú que és així des de sempre, sense més.

3. Uns mínims

3.1. No oblidar les causes

Qualsevol aproximació a les realitats de pobresa i exclusió social no es pot fer sense tenir ben presents les causes que hi ha al darrere: un sistema econòmic i social generador d'exclusió que, a més, corre el risc d'esdevenir hereditària. Pares pobres que acaben transmetent als fills una situació d'exclusió, i perpetuen així un cercle de pobresa impossible de trencar. Ara que es parla de retallades en despesa social, o que encara queden per abor-

dar qüestions tan greus com l'habitatge, una renda mínima adequada, etc., aquests elements causals s'haurien de posar sobre la taula.

3.2. L'espectacularitat de la vida quotidiana

Hi ha res més espectacular que sobreviure amb els recursos escassos de què molta gent disposa? Hi ha res més espectacular que les iniciatives comunitàries que volen donar solució amb creativitat i il·lusió a determinats problemes a través de la dedicació de temps i recursos? Necessitem reconèixer aquesta espectacularitat i cultivar-la.

3.3. L'altre és una persona

I finalment, no oblidar que darrere les estadístiques i els informes hi ha persones que són, intrínsecament, subjectes de drets i deures.

4. Per cert, quin és el periodisme correcte?

Des de fa anys, el periodisme s'ha agermanat amb l'actualitat i la publicitat, tots tres àmbits perfectament legítims; sovint, però, aquest agermanament crea monstres: tertúlies que barregen informació i opinió, notícies poc contrastades, anècdotes elevades a categoria o informacions que no apareixen per interessos publicitaris. Aquests monstres, aquest periodisme poc correcte és dolorós: produeix entreteniment, però no consciència; produeix ficció, però no realitat. Només hi ha present. No hi ha causes ni conseqüències. No és evidentment així en tots els països, i en un mateix país no tots els mitjans de comunicació i suports responen a aquesta lògica. Però sí que és una tendèn-

cia general. I aquesta tendència no és correcta.

Sigui quina sigui la notícia, el periodisme correcte és senzillament el que es guia per uns mínims correctes que són, entre altres: «Observar sempre una clara distinció entre els fets i les opinions o interpretacions, evitant tota confusió o distorsió deliberada d'ambdues coses, així com la difusió de conjectures i rumors com si es tractés de fets», «Respectar el dret de les persones a la seva pròpia intimitat i imatge, especialment en situacions de vulnerabilitat i malaltia», i

«Utilitzar mètodes dignes per a obtenir informació o imatges, sense recórrer a procediments il·lícits»⁴.

Ningú no hauria de deixar de banda aquests mínims exigibles: ni els mitjans de comunicació, ni les organitzacions i entitats que atensem persones, ni els ciutadans i ciutadanes que busquen en la premsa, la televisió, la ràdio i a internet una informació *correcta*.

Departament de Comunicació
Arrels Fundació - Abril 2011
www.arrelsfundacio.org

-
1. <http://blogs.rtve.es/vicenteromero/posts>
  2. «Callejeros» de Cuatro, n'és un bon exemple.
  3. «Famosos y mendigos» d'Antena 3 i el lamentable episodi protagonitzat en directe per un famós periodista esportiu de la cadena Cuatro dirigint-se a una persona sense sostre a Hamburg.
  4. Codi deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya: http://www.periodistes.org/documentos_codi_deontologic.